

עוזי שמיר

גן החיות התנ"כי בירושלים ע"ש
משפחת טיש

נועם ורנר

גן החיות התנ"כי בירושלים ע"ש
משפחת טיש

נילי אבני-מגן

גן החיות התנ"כי בירושלים ע"ש
משפחת טיש

יחמור פרסי צעיר בהרי ירושלים | צילום: שמוליק ידוב

ציטוט מומלץ

שמיר ע, ורנר נ ואבני-מגן נ. 2018.
היחמור הפרסי – מיזם השבה לטבע
בשמורת נחל שורק. *אקולוגיה
וסביבה* 9(3): 3-4.

היחמור הפרסי – מיזם השבה לטבע בשמורת נחל שורק

בקצרה

גיליון סתיו 2018 / כרך 9(3)
12 באוקטובר, 2018

מיזם השבת היחמור הפרסי (*Dama mesopotamica*) להרי ירושלים עולה שלב, ומספק סימנים מעודדים להצלחתו. גן החיות התנ"כי ורשות הטבע והגנים, המקדמים את המיזם בהרי ירושלים מזה למעלה מעשור, זיהו אותו כמיזם דגל משמעותי וחשוב מכמה בחינות: מבחינה אקולוגית – השבת אוכלוסייה של יונקים גדולים אוכלי עשב לבית גידול שנכחד בו בעבר (כלומר, מספקי שירותי מערכת אקולוגיים); מבחינת הערך האקדמי – לימוד והבנה טובה יותר של מיזמי השבה לטבע בכלל וביחס ליחמור הפרסי בפרט; מבחינה ציבורית – פלטפורמה מרכזית לחינוך בנושאי שמירת טבע והצבת היחמור כמין דגל עבור שמורת נחל שורק בפרט והרי יהודה בכלל. המיזם החל בשנת 2005, הופסק כעבור מספר שנים למשך שנתיים בשל ריכוז כלבים מתפראים בסביבת ערוץ נחל שורק, וחזר והתחדש בשנת 2013.

בשנה שעברה גייס גן החיות את תמיכתה של "קרן סגרה" (Fondation Segré) השוויצרית במיזם. הקרן תומכת בעשרות מיזמים של שמירת טבע ברחבי העולם. בסיוע הקרן ומתוך מחויבות מתמשכת להצלחת המיזם מצד גן החיות, גויס אקולוג ייעודי המלווה את המיזם, נרכש ציוד ניטור איכותי, ונערך ניסוי כלים ראשון במשדרי ג'י-פי-אס המיוצרים בישראל. אם הניסוי יצליח, הוא יוכל לתרום רבות ליכולת לנטר בעלי חיים במגוון מיזמים דומים.

בעקבות מהלכים אלה נערך במהלך 2017 ניטור אינטנסיבי ברדיוס של כ-5 ק"מ סביב אתר השחרור בנחל שורק, שמטרתו להבין טוב יותר את מצב אוכלוסיית היחמור הפרסי בשטח – אומדן גודל האוכלוסייה, מיפוי מרחבי של שטחי המחיה, זיהוי דפוסי התנהגות מרחביים וחיפוש אחר עדויות לגדילת האוכלוסייה בטבע. הניטור בוצע באמצעות סקר מצלמות שביל תוך שינוי מיקום המצלמות במרחב, רדיו-טלמטריה (קליטת אותות ממשדרים המוצמדים לפרטים) וכן מעקב באמצעות משדרי ג'י-פי-אס (המסחרים והניסיוניים). הנתונים שהתקבלו מהניטור הנוכחי ומריכוז נתוני העבר מאפשרים לנו להשלים פערי ידע ולאמוד את גודל האוכלוסייה בשטח ואת מצבה.

אירוע צילום מוגדר כרצף תמונות של אותו פרט, יחמור או כל מין אחר, המצולמות בהפרשי זמן קצרים ומעידות על כך שאותו הפרט שהה באזור המצלמה זמן מסוים. כאשר חולף פרק זמן ארוך יחסית בין תמונה אחת לאחרת, ההנחה היא שמדובר בפרט שהלך וחזר או בפרטים שונים, ולכן התמונות יוגדרו כאירועי צילום נפרדים. בסקר המצלמות צולמו 1,147 תמונות יחמורים, כ-5% מסך כל התמונות, וזוהו 112 אירועי צילום של יחמורים (איור 1). אירועי צילום היחמורים הם 18.5% מסך כל אירועי הצילום של חיות בר, ורק התן הזהוב (*Canis aureus*) והצבי הארץ-ישראלי (*Gazella gazella*) תועדו באחוזים גבוהים יותר.

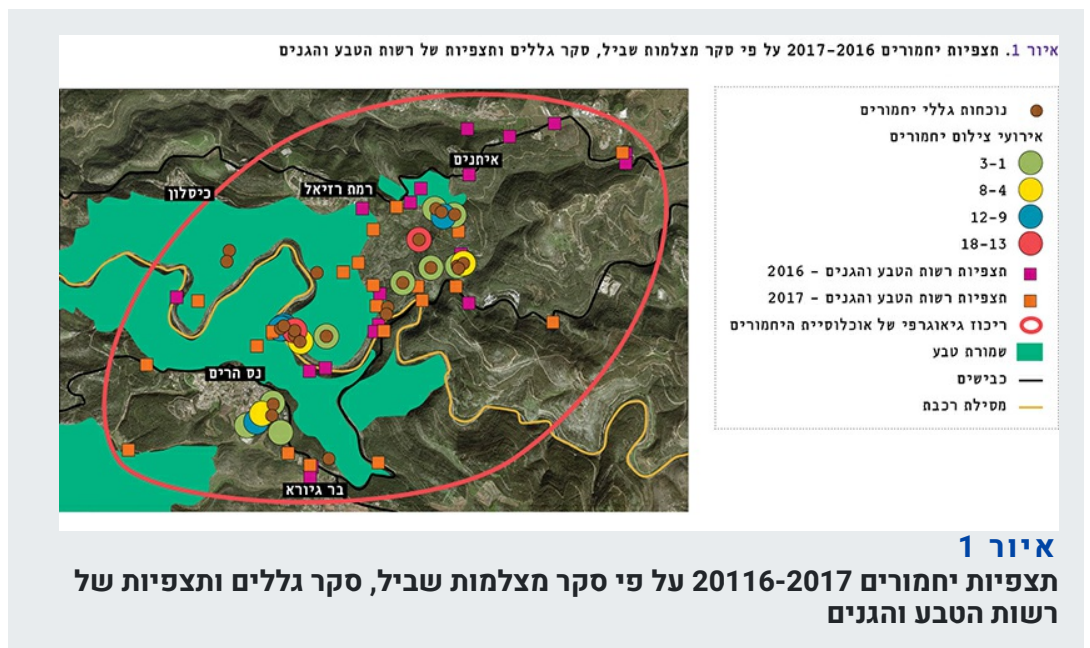
משנת 2013, עת התחדש המיזם לאחר ההפסקה, שוחררו 39 נקבות ו-43 זכרים. מתוכם אנו יודעים על תשעה מקרי מוות של נקבות ועל שלושה מקרי מוות של זכרים.

בניטור הנוכחי אישרנו נוכחות של 15 נקבות ו-6 זכרים בשטח. כל הזכרים ו-12 מן הנקבות נמצאים בטבע מעל שלוש שנים,

חלק מהם גם חמש שנים. אנו מעריכים שהמספרים בפועל גבוהים באופן משמעותי, וסביר שפרטים נוספים אינם נקלטים בסקרי הרדיו-טלמטריה בגלל סיום חיי הסוללה או כי היחמורים לא עברו באזורים שמצלמות השביל הוצבו בהן.

נוסף על כך, תועדו 17 אירועי צילום של פרטים צעירים (מעבר לגיל הינקות) שאינם מסומנים, קרי ילידי טבע, שני אירועי צילום של עופרים עם אימהותיהם המסומנות ושניים של עופרים ללא אימהותיהם. יש לציין שבסקרים קודמים שבוצעו בשיטות דומות במסגרת ניטור האוכלוסייה בנחל שורק וסביבתו, לא תועדו כלל פרטים לא מסומנים או עופרים. האומדן לגודל האוכלוסייה הנמצאת כרגע בשמורת נחל שורק הוא כ-60 פרטים בגילים שונים.

מבחינת דפוסי ההתנהגות המרחבית נמצא שאוכלוסיית היחמורים מתרכזת בחלק המזרחי של שמורת הטבע נחל שורק ובהר טייסים (איור 1). אנו משערים שהסיבות לכך הן הקרבה היחסית לאתר השחרור וכן הטופוגרפיה ההררית של השטח והצמחייה הסבוכה יחסית, המגבילות גישה של בני אדם לתא שטח זה. קולרי הג'י-פי-אס, המוצמדים לפרטים בודדים, מאששים ממצא זה, שכן הם מראים על נטיית הפרטים להישאר בערוץ נחל שורק ובקרבה יחסית למכלאת האקלום, לפחות בחודשים הראשונים לאחר מועד שחרורם (נספח 1).

כמות אירועי הצילום של היחמורים ביחס לסקרים קודמים וביחס לאוכלוסיות מינים אחרים, תיעוד חוזר של פרטים צעירים ילידי טבע ועופרים וכן התבססותם בשטח של פרטים מעל שלוש שנים – כל אלה סימנים מעודדים לקראת המשך המיזם.

בשנים הבאות, בהתבסס על הנתונים שנאספו עד כה ועל משאבי הניטור והמחקר המוגברים, יוסיף צוות גן החיות לאסוף נתונים, לבחון את מצב האוכלוסייה ולהעריך את הפעולות הננקטות במסגרת המיזם. נוסף על כך, מתוכננים להתבצע מחקרים ייעודיים שיכולים לסייע בהבנה של תופעות רלוונטיות, כגון גורמים מגבילים להתפשטות מרחבית של האוכלוסייה, השפעת אוכלוסיית אוכלי עשב מתחדשת על בית הגידול, מיפוי גורמי שרידות ותמותה ועוד. המחקרים יתבצעו תוך המשך סבבי שחרור שנתיים לטובת חיזוק וביסוס האוכלוסייה הקיימת.

גן החיות התנ"כי ורשות הטבע והגנים ממשיכים ומגבירים את מאמציהם כדי שתצלח מטרת המיזם – אוכלוסייה יציבה ומתרבה של היחמור הפרסי בהרי ירושלים.

נספחים (זמינים באתר)

**נספח 1. מעקב
באמצעות קולרי ג'י-**

פי-אס אחרי תנועה
במרחב של שלוש
נקבות יחמורים
ששחררו ב-2107

[להורדה](#)